

הכא [בסיפא, בדין נכרי שהלוה לישראל] יש לו לומר **דעובר** עליו אחר הפסח! שהרי בימי הפסח עדיין היה של ישראל.

ולמאן דאמר **התם** [בישראל שהלוה לנכרי] **דעובר**, הא אית ליה "למפרע הוא גובה". ואם כן, **הכא** [בנכרי שהלוה לישראל] יש לו לומר, **דאינו עובר** לאחר הפסח. שהרי קנוי הוא לנכרי משעת ההלוואה.

ומסקינן: **אלא** כולי עלמא מודו, דבעל חוב לא-ב מכאן ולהבא הוא גובה. **והכא במאי עסקינן**, כגון שהרהינו הלוה לחמץ אצלו [אצל המלוה], והרי הוא משכון בידו. וקמייפלגי בדינא דרבי יצחק.

דאמר רבי יצחק: מניין לבעל חוב שקונה משכון, וחשיב כממונו, ולא כפקדון בעלמא הוא בידו? — שנאמר במלוה שנטל את כסות הלילה של הלוה למשכון, "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש, ושכב בשלמתו וברכך, ולך תחיה צדקה לפני ה' אלקיך".

ומדקרי להשבת המשכון "צדקה", אלמא נחשב המלוה כנותן ללוה דבר משלו. ואם אין המלוה קונה את המשכון, "צדקה" מניין? והרי של הלוה הוא. אלא מכאן לבעל חוב שקונה את המשכון. הלכך, בזה שמשיב לו את שמלת המשכון לשכב בה, הרי הוא עושה עמו צדקה, בכך שמשאילו דבר שלו.

ומטעם זה, אין דין המלוה כדין שומר חנם

[חוב], אם נהנה ממנו ישראל לאחר הפסח **אינו עובר** על איסור חמץ שעבר עליו הפסח. משום דלאו חמץ דישאל הוא.

משום רבי מאיר אומר: אם נהנה ממנו, הרי הוא **עובר** על איסור זה⁽¹³⁾.

מאי לאו, בשלא הרהינו הנכרי לחמץ אצל ישראל. אלא ברשות הנכרי היה מונח בפסח. ובהא קמייפלגי. מר [רבי מאיר] סבר, בעל חוב למפרע הוא גובה! ואף שהיה ברשות הנכרי, כיון שבא לבסוף לידי גבית ישראל, קנוי הוא לו למפרע, כבר משעת ההלוואה.

ומר [תנא קמא] סבר, בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה! וכיון שבזמן הפסח עדיין לא בא לידי גביה, הרי זה חמץ נכרי המותר בהנאה.

ודחינן: ותסברא, הא ליכא למימר הכי. **דאימא סיפא**: אבל נכרי שהלוה לישראל על חמצו — אם נהנה ממנו לאחר הפסח, לדברי הכל הוא **עובר** על איסור חמץ שעבר עליו הפסח!

ואי פליגי באם למפרע הוא גובה או לא, הא איכא מהרישא מיבעי ליה לומר בסיפא.

למאן דאמר התם [ברישא, בדין ישראל שהלוה לנכרי] **דאינו עובר** אחר הפסח, הא אית ליה "מכאן ולהבא הוא גובה", ומשום כן חשיב בימי הפסח כחמץ נכרי. ואם כן,

13. רש"י. ונקט כן, ולא פירש כפשוטו דעובר ב"בל יראה", משום שאם יפדה הנכרי את החמץ ויסקלו בוזוי, לא יעבור. ואף אם לבסוף לא

[ולמה שכתב רש"י לעיל ל ב, דאף לרבא חשיבי נכסי הלוה כאינם ברשותו, מחמת השעבוד [יעוין בהערה 15, בשם קצות החושן], אתי שפיר טפין].

תהיה משכון צדקה". שכן בכך איירי קרא
 להשבת העבוט. אבל לא איירי קרא במלוה
 ישראל שנטל משכון מלוה נכרי. לפיכך, לא
 קני ישראל ממנו את המשכון, ואינו נחשב
 כממונו. ומשום כן קסבר, דאם משכנו חמץ
 למשך הפסח, אינו נאסר באיסור חמץ שעבר
 עליו הפסח⁽³⁾. דהא חמץ דנכרי הוא⁽⁴⁾.

או שומר שכר הפטורים באונסין. אלא
 המשכון עומד ברשותו לגמרי. ואם נאנס,
 הרי הוא חייב באחריותו⁽¹⁾. והכי נמי עומד
 הוא ברשותו לענין איסור "בל יראה"⁽²⁾.

מיהו, תנא קמא סבר, הני מילי דבעל חוב
 קונה משכון, דוקא ישראל שלוה מישראל
 אחר, והניח לו משכון. דבהכי קרינן "ולך

סלקו בזווי, ופדה את המשכון. דבכהאי גוונא
 שלא בא לידי גביה, לא קנאו מעולם, אם לא
 מחמת דינא דרבי יצחק. תוספות.

והרמב"ן כתב, דאף אם לבסוף גבאו, לא
 אמרינן "למפרע הוא גובה", אלא בישראל
 מישראל. אבל נכרי מישראל לא קני למפרע.
 ובישראל מנכרי, תליא בפלוגתא דפליגי גבי
 משכון. דלא עדיף קנין הבעל חוב בנכסי הלוה
 לאביי, מקנין משכון לדידן. מלחמות ה'.

והוסיף רבינו דוד בזה, דלא אמרינן למפרע
 הוא גובה אלא היכא דנשתעבדו הנכסים. ונכסי
 הישראל לא משתעבדים לגוי.

אלא שלבסוף דחה זאת. דאם כן, מאי פריך
 מעיקרא לאביי "ותסברא אימא סיפא". והא
 שפיר חלוק דין גוי שהלוה לישראל, מדין
 ישראל שהלוה לגוי.

ותירץ על פי הדרך השני שהובאה ברמב"ן,
 דמעיקרא הוה אמינא דאיירי בששיעבד לו את
 החמץ אגב קרקע. ולמסקנא איירי בלא אגב.
 ושוב לא שייכא סברת "למפרע הוא גובה".

עוד יעוין בפני יהושע שכתב, דלמסקנא
 נימא דמודה אביי, דחמץ מפקיע מידי שעבוד.
 ויעוין לעיל עמוד א בהערה 10.

4. ואיירי בדלא קיבל עליו אחריות. שאם לא כן,
 תיפוק ליה דעובר עליו מצד האחריות, וכדאיתא
 לעיל ה ב. תוספות.

ורבינו דוד כתב, דאף בקיבל עליו אחריות,
 אין נאסר חמץ הגוי בהנאה, אף שהישראל עובר

פדאו, לא אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דעבר.
 מהרש"ל.

והמהרש"א כתב, דנקט רש"י דאיירי לענין
 איסור הנאה, ולא לענין "בל יראה", משום
 ד"לאחר הפסח" קתני. דתו לא שייך ביה איסור
 "בל יראה". מיהו שורש הדין תליא באיסור "בל
 יראה". שאם עבר עליו למפרע, נאסר החמץ. ואי
 לא עבר, אינו נאסר. דהא כרבי שמעון אזלא
 סוגיין, דלא אסר חמץ לאחר הפסח אלא משום
 קנס. ודוקא חמץ של ישראל נאסר, משום שעבר
 עליו ב"בל יראה".

1. רש"י. ותוספות כתבו דרק חיוב שומר שכר
 אית ליה.

2. וקנין משכון היינו, דלבסוף כשגובה אותו,
 הרי הוא קונה אותו למפרע משעת הלוואה. וכמו
 לאביי בסתם הלוואה, דאמרינן "למפרע הוא
 גובה". ריטב"א קידושין ח א.

וכן הובא במחנה אפרים הלכות זכיה
 מהפקר סימן ט, שקנין גמור הוא. דאי רק
 שעבוד הוא, אף אם קונה הגוי את המשכון,
 אכתי יעבור עליו הישראל.

והט"ז סימן תמג סק"ד כתב, דישראל שנטל
 חמץ למשכון מישראל אחר, שניהם עוברים
 עליו. משום שגוף המשכון של הלוה, ואינו אלא
 משועבד למלוה. וצריך עיון עליו מסוגיין.

3. ולאביי צריך לומר, דאיירי היכא דלבסוף

קונה משכון, הוא נחשב כחמץ נכרי שעבר עליו הפסח, ומותר.

ולמבואר בכרייתא לעיל, קשיא. דנהי נמי דהרהינו אצלו, הא אמרת דנכרי שנטל משכון מישראל, לדברי הכל לא קני את המשכון.

ומשנינן: לא קשיא. הא דתנן במתניתין דקני הנכרי למשכון, איירי בדאמר ליה הישראל לנכרי: אם לא אפרעך את החוב עד יום פלוני, יהיה המשכון שלך מעכשיו⁽⁷⁾! ולא מדינא דרבי יצחק קני. אלא הקנהו בקנין גמור משעת ההלואה. ואם בסוף לא פרעו, ודאי חמץ נכרי הוא מעיקרא.

7. ויש ספרים דגרסי, "קני מעכשיו". ולגירסה זו, ודאי מקנה לו מעכשיו, ולא שמשעבד לו בלבד. מיהו אף אי לא גרסינן כן, ודאי הכי פירושו. והוי כקנין גמור על תנאי. שהרי השעבוד בין כך חל מיד, אף בלא שיאמר "מעכשיו". רבינו דוד [וכן הוא ברמב"ם].

ובסיבת מה דלא מהני "מעכשיו" להתיר את החמץ, אם הגיע הזמן לאחר הפסח, נתבאר בראשונים בסוגיין, דהוא משום דכיון שביד הישראל לפדות את המשכון ולהחזירו לבעלותו, חשיב עליו כבעלים אף אם לבסוף נתברר שלא פדאו. והוא כעין סברת "הואיל" המובאת לקמן [מו ב], לענין חלת חמץ. דהואיל וביד הישראל לישאל עליה ולחזור ולזכותה, הרי הוא עובר עליה.

מיהו כבר כתב הר"ן לחלק, דהתם אינו מחוסר אלא דיבור. אבל כאן, הישראל מחוסר תשלום דמים כדי לפדותו.

עוד יעוין ברבינו דוד שחילק באופן אחר. דהתם החלה ברשות ישראל היא, אלא דאיסורא רמי עליה. שהרי טובת הנאה שלו [והיינו כהריטב"א בקידושין, דכתב דמתנות כהונה ממון הישראל הם עד הנתינה, לחד מאן דאמר].

ורבי מאיר סבר, ישראל קונה אף משכון של נכרי. שהרי קל וחומר הוא. אם ישראל מישראל קני משכון, ישראל מנכרי לא כל שכן?! דלא גרע כח הישראל מכח הנכרי⁽⁵⁾.

אבל בסיפא דאיירי בנכרי שהלוה את ישראל על חמצו ומשכן אותו, התם לדברי הכל חשיב חמץ של ישראל, והרי הוא עובר עליו⁽⁶⁾. שדוקא ישראל קונה את המשכון. אבל התם, ודאי דנכרי מישראל לא קני.

ומקשינן: תנן במתניתין: נכרי שהלוה את ישראל על חמצו, לאחר הפסח מותר החמץ בהנאה! ונתבאר לעיל, דאיירי כשנטל הנכרי את החמץ בתורת משכון. וכיון דבעל חוב

עליו. דכיון שגוף החמץ של הנכרי, לא קנסו בו חכמים.

5. תימא, הא רבי יצחק לא אמר כן אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו, כדאיתא בשבועות. והכא משמע דאיירי במשכון שמשעת ההלואה. וצריך לומר, דכיון דשלא בשעת הלואה קני לגמרי, עובר אף על משכון של שעת הלואה. ואף דאינו קנין גמור, חשיב כ"מצוי" בידו לענין "כל יראה". תוספות.

ובעל המאור הוסיף בזה, דאי לבסוף גבאו, קני למפרע לגמרי משעת ההלואה. ודוקא היכא שפדאו אמרינן דאינו קונה משכון שבשעת הלואה. מיהו, לאביי דמוקי לה בפדאו, הניח בקושיה.

והרמב"ן במלחמות ה' נחלק עליהם. וכתב, דלא קיימא לן כסוגיא דשבועות הנ"ל. אלא קונה אף משכון שמשעת הלואה.

6. ולשיטת דחמץ של ישראל ברשות נכרי אין עובר עליו מן התורה [יעוין לעיל ד א בהערה], צריך לומר, דאיירי הכא מאיסור "כל יראה" דרבנן. ר"ן.

ומשנינן: שמעינן כן מהא דתניא: נכרי שהרהין [משכון] פת פורני [פת גדולה. ואורחא דמילתא נקט. שמשום חשיבותה נוטל אותה למשכון] אצל ישראל, ושהתה אצלו בפסח, אין ישראל עובר עליה משום "בל יראה". והיינו כתנא קמא דברייתא, דבעל חוב ישראל לא קני משכון מנכרי.

ואם אמר לו הנכרי, "הגעתיך", [כלומר, אם לא אפרע לך בסוף, הרי אני פורע לך מעכשיו במשכון זה את המגיע לך עבור החוב], עובר ישראל על חמץ זה (10)!

את ישראל על חמץ, יהיה מותר בהנאה משום "למפרע הוא גובה", אף בלא שהרהינו? והרי הוא באחריות הישראל.

ויש לחלק. דלאביי, מה שיצטרך הישראל לשלם אם יאבד החמץ, אינו משום שחייב לו את דמי החמץ. שהרי ודאי אם בסוף לא בא החמץ לידי גביה, מעולם לא היה קנוי לגוי. אלא את דמי החוב חייב לו. והא לא מיקרי חיוב אחריות [יעוין לעיל ה ב בהערה, בגדר חיוב אחריות, בשם הגרי"ז].

אבל לרבא, דמוקמינן לה בדהקנה לו מעכשיו אם לא יסלקנו בזווי, יש לומר דאף אם יאבד המשכון, קנאו הנכרי משעת ההלואה, ונפרע החוב בכך. אלא שלא מסתבר שהסכים הנכרי לפרטרו בלא כלום. ומסתמא התנה שהחמץ יהיה באחריות הישראל. ואפשר דאף אם לא התנו כן בפירוש, כן היא האומדנא. שם.

10. ושינה כאן רש"י ממה שפירש לעיל, ופירשה לענין "בל יראה". ומשמע לו כן, מדלא קתני "לאחר הפסח", כדקתני בברייתא דלעיל. מהרש"א.

והא דתניא דנכרי מישראל לא קני, איירי בדלא אמר ליה מעכשיו! אלא שיעבד לו, שאם לא יפרענו, יגבה את המשכון משעת פירעון ואילך. ומאחר ולא הקנהו משעת ההלואה, וגם לא נוהג בנכרי דין "בעל חוב קונה משכון", חמץ של ישראל הוא. הלכך עובר עליו (8) (9).

והוינן בה: ומנא תימרא [מנין לך] דאף בהרהינו אצלו, שאני ליה בין היכא דאמר הלוח למלוה שיקנה שאת המשכון "מעכשיו", לבין היכא דלא אמר ליה "מעכשיו"? והיכא דאמר "מעכשיו", אף הנכרי קונה את המשכון.

8. וצריך עיון, הרי בסיפא, בישראל שהלוח לנכרי על חמץ, נמי נימא דיעבור הישראל מחמת חיוב אחריות. ואמאי לתנא קמא דרבי מאיר אינו עובר עליו.

ובהכרח צריך לומר, דאיירי בדלא קביל עליו אחריות כדכתב הרא"ש עצמו. ואם כן, הכי נמי יפרש ברישא.

והנראה, דבסיפא שהישראל תופס את המשכון בחובו, בסתמא לא מקבל עליו אחריות, ולוא חיוב אחריות שחל מדין בעל חוב קונה משכון. אבל ברישא, חייב הישראל באחריות, לא מצד חיוב שמירה על המשכון. אלא כל שנאבד המשכון אצל הישראל, הרי מבחינת הגוי נאבד באונס. ואם כן צריך הישראל לפרועו ממקום אחר. וחיוב אחריותו הוא מצד שנשאר עליו חוב ההלואה. ולכך מוקי לה בהרהינו אצלו. דהוי חמץ של נכרי שקבל עליו הישראל אחריות, והוא ברשות הנכרי. דבכהאי גוונא אינו עובר עליו, משום דלא קרינן ביה "לא ימצא", כדאיתא לעיל ו א. קהלות יעקב.

9. ויעוין בקרבן נתנאל שתמה, דלדברי הרא"ש יקשה, איך סליק אדעתין לאביי, דנכרי שהלוח

ופועלי נכרים נכנסין לשם — חמץ שנמצא שם בחנות לאחר הפסח, הרי הוא אסור בהנאה. ואין צריך לומר שהוא אסור באכילה! שאין לתלות שהוא של הפועלים הנכרים, אלא מסתמא הוא מהמלאי שבחנות. וחמץ ישראל הוא⁽¹²⁾, האסור לאחר הפסח⁽¹³⁾.

חנות של נכרי, ואף המלאי הוא של נכרי, ופועלי ישראל נכנסין ויוצאין לשם — חמץ שנמצא שם אחר הפסח, הרי הוא מותר באכילה. ואין צריך לומר שהוא מותר בהנאה! דתלינן דממלאי הנכרי הוא בא. וחמץ נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה⁽¹⁴⁾.

מתניתין:

חמץ שנפלה עליו מפולת, אין עוברים עליו

והוינן בה: מאי שנא רישא דאינו עובר, ומאי שנא סיפא דעובר?

ומוכחינן: אלא לאו שמע מינה, דשאני היכא דאמר ליה "מעכשיו", לבין היכא דלא אמר ליה "מעכשיו"! ובסיפא דאמר ליה הנכרי "הגעתוך", דהיינו כמקנה לו מעכשיו, קונה הישראל את המשכון אף מנכרי⁽¹¹⁾.

ואף דאינו קונה את החמץ אלא אם כן לא יפרע לו מדבר אחר, ואכתי אינו יודע אם יפרענו או לא, מכל מקום אסור לו להשהות אצלו את החמץ בפסח. שמא לא יפרענו, ונמצא עובר עליו למפרע ב"בל יראה".

ומסקינן: שמע מינה!

תנו רבנן: חנות של ישראל, וגם המלאי [היין והפת הנמכרים שם] הוא של ישראל,

ויש לומר, דלכך כתב רש"י, ד"מלאי" היינו של פת ויין. וכיון שחמץ קבוע שם, אמרינן כאן נמצא כאן היה. מהר"ם חלאווה.
ויעוין במשנה ברורה סימן תמט סק"ג שביאר בכוונתו, שכיון שהחמץ קבוע ותדיר שם, טפי יש לתלות שנשאר שם מהחמץ שלו, ולא מצאו בשעת הבריקה.

14. ורבינו חננאל גרס איפכא. "חנות של נכרי ומלאי של נכרי ופועלי ישראל נכנסין לשם, חמץ שנמצא אסור בהנאה. חנות של ישראל, ופועלי נכרים נכנסים שם, החמץ מותר בהנאה". שמאחר והחנות עשויה להתכבד בליל י"ד, מסתמא מיד הנכרים נפל החמץ.

ואם תאמר, מכל מקום תקנה לו חנותו לישראל מדין חצר, ויזכה בחמץ ויאסר. ולא קשיא, שהרי אין לו שום זכות בחמץ זה, אלא חוב הוא לו. שעובר הוא עליו ב"בל

ויעוין לעיל בעמוד א, דלשיטת המהרש"ל לעיל, פליגי ברייתא זו אדלעיל. וסבירא לה, דאיגלאי מילתא למפרע דעבר על "בל יראה".

11. ולאביי רישא איירי כשפדאו. תוספות. ויעוין בהערה 3. וכל מה שהובא שם מהראשונים, נכון גם לכאן.

12. ואף שמן הסתם כבר בדק הישראל את חמצו [כדאמרינן לעיל דמוקמינן לבית בי"ד כחזקת בדוק], חיישינן שמא אבד קודם הפסח. או שמא היה במקום שאין מכניסין בו חמץ. רמב"ן.

13. וצריך עיון, אמאי לא ניזיל בתר רוב נכנסים. וכדאיתא לעיל "מעוה שנמצאו לפני סוחרי בהמה בירושלים לעולם מעשר", משום דתלינן ברוב לוקחים.

תנא: עד כמה הוא גובה המפולת שיש בה אפשרות לחפישת הכלב? — עד שלשה טפחים! שמשיעור זה ואילך, שוב אין הכלב יכול לחפש אחרי החמץ ולמוצאו.

אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי: הא דאמר שמואל "בכספים של פקדון אין להם שמירה אלא בקרקע", ואם לא הטמינם השומר בקרקע, ואבדו, הרי הוא פושע בשמירתן וחייב לשלם — מי בעינן נמי התם הטמנה בעומק של שלשה טפחים בקרקע, או לא?

אמר ליה רב אשי: אין צריך להטמינם ג' טפחים. משום דלא דמי לחמץ. דהכא בחמץ, הלא משום ריחא הוא דבעינן שתהיה המפולת בגובה שלשה טפחים! שעד גובה זה עדיין מריח הכלב את ריח החמץ, והוא מחטט אחריו ומוציאו. אבל התם בכספים, הא דבעינן הטמנה בקרקע, הלא משום איכסויי מעינא הוא [שיתכסו מעיני בני אדם]. הלכך לא בעי הטמנה בעומק שלשה טפחים.

בפסח. משום שהרי הוא כמבוער! לפיכך, אין צריך לפנות מעליו את המפולת כדי לבערו.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אימתי נחשב החמץ כמבוער? — כל שנפלה עליו מפולת שאין הכלב יכול לחתור תחתיה, ולחפש אחריו ולמוצאו.

גמרא:

שינינו במתניתין: חמץ שנפלה עליו מפולת, הרי הוא כמבוער!

אמר רב חסדא: אף שאין הוא עובר עליו ב"כל יראה", צריך שיבטלו בלבו⁽¹⁵⁾! דחיישינן, שמא יפנה המפולת במועד, ושוב יעבור עליו ב"כל יראה"⁽¹⁶⁾. שהרי משגילהו, כבר אינו מבוער.

שינינו במתניתין: רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו!

ויעוין ברמב"ן שכתב, דפלוגתא היא בירושלמי.

15. יש מי שפירש ד"בלבו", לאו דוקא הוא. ולא בא לומר, אלא שלא צריך להשמיע לאזניו. אבל להוציא בשפתיו צריך. דאם לא כן, דברים שבלב נינהו. ר"ן.

והמאירי כתב, שכל שהוא בין אדם למקום, "רחמנא לבא בעי". ואין בו חסרון דדברים שבלב.

16. ומהמאירי נראה, דמדאורייתא צריך לבטל. דכתב, שאם לא מבטלו נמצא עובר ב"כל

יראה". ואין קונה לו חצירו שלא מדעתו, אלא רק מידי דזכות הוא לו.

ועוד, שאין החנות קונה כלל בקנין חצר. וכדאיתא בבבא מציעא כו ב, "מצא בחנות, הרי אלו שלו". כיון שאינה משתמרת לבעליה, לפי שהכל נכנסו אליה.

וחמץ של ישראל הנמצא בחנות הנכרי, נאסר. ואף דיצא מרשות הישראל, שהרי נתייאש ממנו, אפילו הכי אכתי הוא בכלל קנס חכמים. שאף על פי שהפקירו ובטלו, ולא עבר עליו ב"כל יראה", הרי הוא נאסר בהנאה. כדי שלא יהא כל אחד מערים על חמצו לאחר הפסח, לומר שהפקירו. ר"ן.

ואין לה שום שוויון, האוכלה חייב לשלם לכהן את תמורתה. משום שלא חייבתו התורה בתשלום דמיה, אלא בתשלום מדת הפירות שאכל.

אבל האוכל תרומת חמץ בפסח במזיד, הרי הוא פטור מתשלומין! שהרי אין חיובו אלא משום גזל, כאמור. וכיון דחמץ בפסח אינו ראוי לכלום, ואין לו דמים, לא הפסידו כלום.

ולא מדמי הפירות בלבד הוא פטור, אלא אף מדמי עצים! ואינו ככל אוכל תרומה טמאה במזיד, שאף שאינה ראויה לאכילה, הוא חייב לשלם כהן דמי עצים [שהרי היא ראויה להסיקה תחת תבשילין]. לפי שתרומת חמץ אסורה בהנאה, ואינה ראויה אף להיסק. הלכך האוכלה במזיד פטור מכלום.

כן הוא פירוש המשנה לשיטה אחת. ועוד יבואר בגמרא פירוש נוסף בדברי המשנה.

גמרא:

תנן התם: האוכל תרומה בשוגג, משלם לכהן פירות כשיעור הקרן של הפירות שאכל, ומוסיף עליהם חומש.

אסור ביין, לאו שמה שתיה. ואם כן, אמאי חייב חומש על תרומת חמץ? הלא אכילת איסור לאו שמה אכילה.

ויש ליישב, שהרמב"ם פסק כן, על יסוד מה שכתב בהלכה הקודמת, שהמאכיל את פועליו תרומה, משלם להם דמי סעודתן. שדבר האסור, נפשו של אדם חתה [קצה] ממנו! כלומר לא פטר את עצמו במה שהאכילם תרומה, מחיוב סעודה שנתחייב להם. משום דלאו אכילה

והוינן בה: וכמה הוא העומק הדרוש להטמנת כספים?

אמר רפרם בר פפא מסיכרא [שם מקום]: עומק טפח!

מתניתין:

זר האוכל תרומה בשוגג, משלם לכהן פירות בשיעור הפירות שאכל, בתוספת חומש. כדכתיב "ואיש כי יאכל קדש בשגגה, ויסף חמישיתו עליו, ונתן לכהן את הקדש".

וחייב לשלם דוקא בדבר הראוי להיות תרומה, כגון פירות. ונעשים אותם פירות תרומה, תחת הפירות שאכל. ויסוד חיוב זה הוא מדין כפרה.

ואין דין זה נוהג אלא באוכל תרומה בשוגג. אבל האוכלה במזיד, אינו משלם אלא דמי קרן בלבד, כגולן בעלמא.

זר האוכל תרומת חמץ בפסח, אם אכלה בשוגג [שנעלם ממנו איסור אכילת תרומה לזרים], הרי הוא משלם לכהן קרן וחומש! שכן הוא דין זר האוכל תרומה⁽¹⁷⁾.

ואף שתרומת חמץ בפסח אסורה בהנאה,

יטמין".

מיהו במכילתא איתא, "יצא חמץ שנפלה עליו מפולת, שאף על פי שהוא ברשותו של ישראל, אבל אינו יכול לבערו".

17. ומכאן קשיא על מה שכתב הרמב"ם בפרק י מהלכות תרומות הלכה יא, שנויר ששתה יין של תרומה, פטור מחומש.

וביאר הכסף משנה בטעמו, דכיון שהוא

דוקא פירות ולא מעות, הרי אינו כדין תשלומי גזל. אלא חיובו הוא להעמיד תרומה אחרת תחת זו שאכל. לפיכך הוא חייב לעשות תרומה אחרת, כמדת התרומה שאכל. ולא סגי ליה בתשלומי פירות בשווי התרומה שאכל.

או דלמא, אף על גב דהקפידה התורה בתשלומי פירות בדוקא, מיהו חיובו נקבע לפי שווי התרומה ולא לפי מדתה.

ומפרשינן: **כל היבא דמעיקרא** [בשעה שאכל] **שויא** התרומה **ארבעה זוזי, ולבסוף** [בשעת התשלומין] **שויא** מדת הפירות הזו **זווא, לא תיבעי לך. דודאי כדמעיקרא משלם, לפי הדמים** שהיו שוים הפירות בשעה שאכלם. **דהא לא גרע מגזלך. ובגזלך תנן, "כל הגזלנין משלמין בשעת הגזילה"**! כדכתיב **"והשיב את הגזילה אשר גזל"**. ודרשינן, **"כעין שגזל"**. שאם אין הגזילה בעין, ועליו לשלם את דמיה, הרי הוא משלם כפי שהיתה שוה בשעת הגזילה, על אף שנתייקרה או הוזלה בינתיים.

ואף האוכל תרומה בשוגג כן. שאף אם מצד חיוב תשלומי תרומה הוא מתכפר בנתינת

אחד האוכל תרומה, ואחד השותה תרומה, ואחד הפך בתרומה, הרי הוא חייב קרן וחומש! ששתיה בכלל אכילה. והסיכה היא כשתיה. כדכתיב "תבוא כמים בקרבי כשמן בעצמותי"⁽¹⁾.

ודוקא באחד משלשה דרכים אלו ישנו לדין תשלומי תרומה. אבל אם נשתמש בתרומה באופן אחר, הרי הוא כגזלן או כמזיק. ואינו משלם אלא קרן, כדין גזלן ומזיק דעלמא. אבל חיוב חומש ליכא.

אחד האוכל תרומה טמאה, ואחד האוכל תרומה טהורה, הרי הוא משלם קרן וחומש. לב-א

ואם חזר ואכל את החומש לאחר שעשאו תשלומי תרומה, הרי הוא משלם אף **חומש** דאותו **חומשא!** שהרי התשלומין נעשין תרומה. והאוכלם, הרי הוא כאוכל את התרומה עצמה.

איבעיא להו: האוכל תרומה בשוגג, כשהוא משלם, האם לפי מדה משלם, או לפי דמים משלם?

מי אמרינן, מאחר והקפידה התורה שישלם

ראשונים כתבו, דדין סיכה בשתיה אינו אלא דרבנן.

אלא שכבר כתב לבאר הגרי"ז [במכתבים שבסוף הספר] בדעת הרמב"ם, דלגבי איסורי גברא דתרומה, כאיסור זרות וטומאה, סיכה אינה כשתיה מן התורה. ולא נתחדש דין סיכה כשתיה, אלא לענין הדינים הנוגעים לחפצא דתרומה. שהתרומה מתחללת על ידי סיכת זרות, כשם שמתחללת על ידי שתיה.

ולדבריו שפיר יש לומר, דדין תשלומי תרומה

מיקרי. ופליגי בהך דינא רבי מאיר וחכמים במשנה דתרומות. ופסק כחכמים. ולכך פטר את הנזיר ששתה יין תרומה.

אבל מתניתין איכא לאוקמה כרבי מאיר דאית ליה, דאינו חייב להם את דמי סעודתם. וקסבר דאף אכילת איסור שמה אכילה. הלכך אף האוכל חמץ חייב בתשלומי תרומה. **תוספות רבי עקיבא איגר.**

1. והתוספות ישנים ביומא עו ב, ועוד